

MORAVSKÉ ŠVÝCARSKO.

Napsal —ř.

Sloup a okolí. Jak rozkošný to-světa kout! Jakby proutkem kouzelným mocný čaroděj z pohádek a snění vše to vyloudil! Strmé skály, úzká údolí, vyprahlé pustiny, chudoba a klid v malebném střídají se skladu s bujností ba až s divokostí, s pestrostí a bohatstvím, s hrčivým bubláním křišťálových vod a se šumem zadumaného stromoví. A což, kdybychom do nitra tohoto čarovného kouta vniknouti mohli! Kolik děr, chodeb, jezírek, šumných vodopádů naplnilo by nás úžasem nad mocnou a tichou prací rušivě v kámen působící! Celý kraj od Lišně až ke Sloupu, v délce asi 25 kilometrů, náleží útvaru devonskému, ponejvíce ze šedého až bílého vápence složenému, který, ač dosti hutný, přece malý odpor klade rušivým účinkům vody, v níž se rozpouští, díry, dutiny a chodby tvoří, jež časem se propadají, tvoříce tak kotliny, jámy a údolí. Jen tak vysvětluje se původ jeskyň, děsné propasti, „Macochy“ a těch úzkých, hlubokých údolí „Pustého a Suchého Žlebu“. Nikoliv nahodile pokřtěn kraj ten „Moravské Švýcarsko“; vždyť náleží k místům na celé Moravě turisticky nejzajímavějším a nejvděč-

nějším. Však také přírodozpytec rád tam zalétá, nalezaje hojně vzácných pokladů všech tří říší, ba ani starožitník s prázdnou neodcházívá. Byly kraje ty bydlištěm zvířat předpotopních: mamuta, medvěda, hyeny, lva, vlka, jež v jeskyních tamních dobrého nalezala útulku a tam pod naplaveninou přehojně zbytky zůstavila. Také člověk pravěký tam žil, jak hojně se vyskytující jeho výrobky, jako šídla, kostěné jehly, pazourkové nože, kamenné hroty a šípy v naplaveninách nalezené, jasně o tom svědčí.

Nuže, kdo by odolal touze vyletět v ten kraj? Ba čím častěji tam turista zavítá, tím mocněji jej jímá a vábí ta velkolepost přírody. Nuž vzhůru!

Z Boskovic do Sloupa. Z náměstí boskovického vede cesta ulicí Sušilovou podél panského pivovaru, kaple, přes potok Bělou do lesa valchovského, v němž vysoké hromady žlutavé hlíny svědčí o bývalých dolech ledkových, delší dobu zcela zaniklých. Nyní jen obydlí hajného označuje místo bývalé továrny a z hromad vytékající žlutavá voda, z níž žlutá hlínka se dobývá, je chudým zbytkem druhdy výnosného tu na ledek dolování. Lesem sůžený rozhled poněkud se šíří a za krátko zříme před sebou v dolině ležící vesnici Valchov. Ač pouze 400 obyvatelů rolnictvím se živících čítá a jednotřídní školu má, přec je známa dobře všem petrografům a sběratelům nerostů hořlavinou tmavožlutou, hrudovitou, tu jediné se vyskytující a podle ní „Valchovit“

zvanou. Nechceme-li Valchovem stále stoupající silnicí přes Ludikov do Sloupa, dejme se polem v pravo cestou vozovou, jež příjemným lesíkem zavede nás do Němčice, odkudž za chvíli uvidíme lesknoucí se věže sloupského chrámu.

Sloup. Poutnické místo Sloup je městys od Brna 34 km vzdálený a nad hladinou moře 470 m položený; čítá asi 600 obyvatelů rolnictvím a drobným obchodnictvím se živících. Do trojtřídní školy chodí též děti blízké Šošůvky. Farnost čítá osady: Šošůvku, Vavřinec, Němčice. Nepatrné městečko Sloup, které připomíná se již r. 1025, požívá pověsti věru nemalé a je velké významnosti pro poutníka i pro turistu. Poutník nalezá tu sochu milostné Matky Boží ve chrámě starými lipami obklopeném, k níž ročně přes 50.000 zbožných ctitelů útěchy hledat přichází. — Hrabě Karel z Rogendorfu obdržel r. 1730 z minořského kostela brněnského sochu Panny Marie, již tehdy postavil v dřevěné kapliče (nyní zděné) ve Sloupě, a doubravský farář chodíval k ní každý pátek mši sv. sloužiti. K této Panně Marii počali putovati zbožní ctitelé v tak veliké míře, že ovdovělá hraběnka Karolina za dobré uznala, vystavěti ve Sloupě chrám (1751) a do něho sochu přenést. Od té doby ponti se stále množily.

K jeskyním. Pln nadějí a očekávání kráčí turista z městečka. Po pravé straně zvedá se polnatá krajina s cestou do Petrovic; po levé ruce vysoká skaliska s děrami, závrtý a

hojně rozbrázděná vítají jej velebným klidem. Za dešťů šumívá pod skalami těmi potůček v řečišti plném drobného kamení; jsou to potoky Žďárná a Lužná, jež z lesů benešovských a protivanovských přitékají, před Sloupem se spojují, ale hned za Sloupem a před jeskyněmi do hlubin podzemních chodeb mizí. Voda protéká zemí a teprv na dně Macochy na světlo boží se vydírá, kdež se s druhým potokem „Bílá voda“ zvaným spojuje a zase pod skály tratí. „Bílá voda“ sbírá vody u Draban a blízko hradu holštýnského s lomozem v jícen jeskyně „Rasovna“ se ztrácí. Leč o tom později — něco jiného poutá naši pozornost. Je to kus skály osamocené — Hřebenáč — který před námi jako strážce jeskyň Sloupských do výše 19 m se zvedá, máje v objemu 63 m; na východní straně viděti v něm vymleté okno, nahoře několik křížků, podstavec a železný kříž. Původně souvisel Hřebenáč se sousední skalou a byl od ní vodami odtloučen čili odmlet. Naproti Hřebenáči zříme 40 m vysokou svíslou skalní stěnu s mohutnou branou (21 m šířky, 8 m výšky). Jest to vchod do jeskyně Eliščiny.

Jeskyně Eliščina. Dřevěné lavičky vábí nás k usednutí, rozervané stěny a strop poutají mimoděk náš zrak. Leč průvodce již rozžebá svíce a vybízí nás ke vstupu do tmavé chodby vedoucí do jeskyně v lednu r. 1880 objevené. V. Sedlák, vůdce po jeskyních sloupských, kopal jámu, kosti (medvěďáky)

hledaje, aby je turistům, jež rádi památky z míst jimi navštívených domů si přinášejí, ku prodeji mohl nabídnouti; ve hloubce 4 m pozoroval, že kamení do jakési prostoty se sesypává. Rozšířiv otvor ten, stanul ve velkolepé dvoraně, plné pokladů přírodou utvořených.

Leč i my dlouhou chodbou ve skále pracně vylámanou s krápníčky na stropě došli jsme do divukrásného musea krápníkového. Mimoděk stane každý pln překvapení a obdivu a jen klepání kapek se stropu padajících ruší velebné ticho. A právě tyto kapky jsou ti obdivuhodní stavitelé, jež vše to vytvořili během dlouhých časů a stále tvoří, ani naší návštěvou rušiti se nedajíce. Voda proniká strop, rozpouští vápenec a dolů kape. Z kapek usazuje se část rozpuštěného vápence na stropě, ale i dole se z ní vápenec vylučuje. Tak vznikají krápníky, se stropu visící „stalaktity“, tak rostou krápníky z půdy „stalagmity“.

Sestoupíce vedle zábradlí po stezce, vidíme tyto skupiny:

I. **Pomník.** (Roztříděno a pojmenováno Dr. M. Krížem.) Jest to 2·5 m vysoký sloup krápníkový, kolem něhož 7 větších a 10 menších stalagmitů se nalezá.

II. **Vodopád.** Jest to krápník půdu se stropem spojující, skoro 4 m vysoký a 6·75 m silný, tvořící dojem, jakoby voda v proudech se finoucí náhle zkameněla. V pravo od vodopádu stojí stalagmit „strážce“ přes

2 m vysoký, v levo několik stalagmitů různé podoby.

III. **Krápníkový lesík** z množství krápníků, jako z kmenů, z půdy vyrůstajících, složený.

IV. **Kaplička zvonková** s dvěma velkými stalagmity, za nimiž snižuje se strop ve třech záhybech; po levé straně visí malá záclona vydávající jako ostatní záclony zvonkový hlas, udeří-li se na ně dřevěnou paličkou.

V. **Kaplička varhanová** 9·5 m dlouhá, 4·9 m široká a velmi vysoká to chodba, na již stropě visí mimo menší krápníky pět větších stalaktitů a pod nimi pět stalagmitů. Na levé straně je krápníkový útvar v podobě varhan.

VI. **Zakletý princ.** Od kaple v levo viděti nedaleko skalní stěny stalagmit 1·2 m dlouhý, 0·8 m silný; opodál vyčnívají z půdy 3 nízké a tlusté stalagmity. Blízko nalezá se trhlina a v ní stojí 5 m vysoký krápník „zakletý princ“.

VII. Tam, kde jeskyně je nejnižší, stojí sloup se záclonou. Je to stalagmit se stalaktitem spojený.

Celá jeskyně je 60 m dlouhá a 50 m široká, 10—25 m vysoká. Krásu a cenu jeskyně té zvětšuje neporušená bělost a zachovalost útvarů krápníkových; jeskyně nesmí se osvětlovati čudivým světlem, také ohňostroje, střelba z bambitek, jakož i popisování, ulamování krápníků přísně se tresce. Spocitem spokojenosti, s obdivem nad nádherou a

velkolepostí, opouštíme tuto chladnou a tajemnou dílnu přírody.

Stará jeskyně. Z jeskyně Eliščiny za kratičko dojdeme ku vchodu do staré jeskyně, v jejíž ponurých chodbách a rozlehlých prostorech — vedeni vůdcem spolehlivým — do syta se můžeme nachoditi a také dosti ohlasu naposlouchati, vzniklého pouštěním kamenů ve hluboké propadliny. Krápníky jeskyně této jsou povětšinou ulámané, pokud zbyly, začazené.

Kůlna. Nejznámější a nejnápadnější jeskyní Sloupskou je Kůlna, chodba to 85 m dlouhá, 20 m široká, denním světlem dosti osvětlená. Vchodem 13 m širokým vstoupíme do jeskyně, jejíž strop v levo se snižuje a uprostřed do kulatého otvoru asi 1 m širokého přechází. Je to tak zvaný komín, otvor to, celým stropem procházející, nahoře však hlinou a kamením zanesený. Jiný komín nalézá se blíže menšího vchodu. Komíny, jichž i v jeskyních hojnost pozorovati, bývaly v dávných dobách volné průchody a proudila jimi voda do skal. Než z Kůlny rozlehlým otvorem vyjdeme, všimněme si na stěnách jeskyně pruhu vymletého, důlkovaného, jenž značí vodní čáru a svědčí, jak dlouho tu asi vody stávaly, než pruh ten vymlely. V Kůlně pastýři před vedrem a bouří ochraňují stáda svá; v ní pořádán byl r. 1864 u příležitosti svěcení praporu čtenářského spolku v Blansku i ples.

Jeskyňe Šošůvská. Podobným způsobem jako jeskyňe Eliščina objevena i jeskyňe Šošůvská r. 1890 na poli J. Mikuláška, jehož zeť J. Broušek u jeskyňe první hostinec turistický postavil. Jeskyňe vyznačuje se dlouhými chodbami, na jichž stropěch nesčíslné množství střežylků se třpytí, několika kaplemi, v nichž krásná jsou skupení krápníková. Chodba hlavní má délku 85 m a jde směrem severním, druhá je souběžná s prvou a 83 m dlouhá, třetí jde směrem k Ostrovu v délce 59 m. Bylo by jednotvárné popisovati jednotlivosti; však zajímavé je pozorovati jejich různou tvářnost a rozmanitost skupení, jež fantasií přírody tu vytvořeny.

Macocho. Poohlédnuvše se po scenerii sloupské, již panuje Kůlna, Hřebenač „čertem na opálce přinešený“, a dvě lesknoucí se věže chrámu sloupského, ubíráme se silnicí vedoucí k Brnu Pustým žlebem, kterým nejvděčnější je cesta ku Macoše. Má se za to, že v dobách prastarých zmíněné potoky Ždárná a Lužná, za Sloupem se traticí, směrem Pustého žlebu tekly. Nyní je toto údolí bezvodé, úzké, o strmých až 100 m vysokých stěnách s většími a menšími děrami, průchody s rozsedinami. Místy je žleb jen 6 m široký, a mnohdy se domníváš, že ti nebude možno v cestě dále pokračovati pro skaliska najednou v cestu vystouplá; nicméně jen s chutí dále, skalisko ti klenbou volný průchod zjedná a ony strmé skály, jakmile k nim dojdeš, ukáží ti další cestu v pravo,

v levo. Za 2 hodiny dojdeme ku stezce, která se vine ku Macoše; stoupejme zvolna, odpočíňme si chvílemi a dojdeme vzhůru bez únavy a potu.

Macocha leží na lesní planině skoro 500 m vysoko mezi Pustým a Suchým Žlebem. Okraj propasti podobný je mnohoúhelníku, jehož největší délka je 175 m, největší šířka 75 m. Nejvyšší stěna (140 m) je pod gloriem, nejnižší pod Můstkem (60 m). Dno má tvar čtyřúhelný 149 m dlouhý a 45 m široký. Nejlepší pohled je s Můstkem, s něhož viděti naproti černou bránu „pekelný jícen“, na dně dvě jezírka 6 m hluboká. Horní je 28 m dl., 17 m široké, dolní 32 m dl., 9 m š. Jezírka spojuje potok, který pod vysokou skalní stěnou se ztrácí a teprve nad „Skalským mlýnem“ pod svislou stěnou na světlo boží se noří, tvoře tak zvaný „Východ čili Výtok“, od něhož Punkvou čili Ponikvou sluje. Na dně Macochy zvedá se kamenný pahrbek různými rostlinami porostlý. Pavlač čili glorie postaviti dala brněnská sekce rakouského klubu turistů, útulnu Brněnský klub českých turistů. — Pokochavše se dosti pohledem na děsnou propadlinu Macochu a posilnivše se s dostatek, můžeme vydati se touž cestou zpět aneb malou zachůzkou do údolí ostrovského, 8 km dlouhého, bezvodého, v nejdivočejší části „Suchý Žleb“ zvaného. Jím za dávna tekla již zmíněný potok „Bílá voda“, který nyní pod Holštýnem do jeskyně se tratí, teprv na dně Macochy se objevuje a u Východu vytéká.

K Blansku a k Brnu. Punkva od Vý-
toku protéká malebným údolím, žene mlýn,
hamry a u Klepačova do Svitavy se vlévá.
V lese na pravé straně Výtoku stojí zří-
ceniny starého hradu Blansko roku 1431
rozbitého. Pustý a Suchý Žleb scházejí se
u „Skalského mlýna“. V milém chladu bereme
se podél panské pily, rozlehlé huti staro-
hraběcí, u níž se silnice dělí; v levo odbo-
čuje přes Lažánky do Jedovnic, kdežto pravá
vede nás podél Punkvy a závodů železár-
ských do Klepačova. Po železném mostě ode-
bereme se do Blanska na nádraží, odkud vlak
odveze nás do Brna. Vlak jede krajem hor-
natým, doprovázen hned v pravo, hned v levo
šumící Svitavou a projíždí desíti tunely ve
skále syenitové pracně zřízenými. Mezi tu-
nelem 3. a 4. uvidíme na příkrém kopci zří-
ceniny Nového hradu a mezi tím, co se za-
mýšlíme do jeho minulosti, ocitneme se v
Adamově. Odtud do Bílovic nedaleko, a pak
za Obřany počnou objevovati se komíny mo-
ravského Manchesteru, stokominového Brna,
s daleko vévodícím Špilberkem. Na levo
zřítí lze bílý kopec „na hádech“, který z de-
vonského vápence je složený a prvním člán-
kem je onoho až po Sloup sáhajícího útvaru,
námi proputovaného.

Mimoděk vracejí se v mysl naší zažité
dojmy a jich úchvatnost nás znovu jímá
s přáním v brzkou vrátiti se v kraje ty, plné
výtvarů rozmarne přírody nám z dálky po-
sledním „Na shledanou“ kynoucí.

